

lığına getirilen İbnü'l-Kerekî üç yıl sonra azledildi. Sultan Kansu Gavri döneminde kendisine yeniden bu görev teklif edildiye de kabul etmedi. İbnü'l-Kerekî, 5 Şaban 922 (3 Eylül 1516) tarihinde evinin önündeki havuzdan abdest alırken havuza düştü ve boğularak öldü; Sultan Kayıtbay'ın kabrinin yakınındaki Atabeg Türbesi'ne defnedildi.

Eserleri. İbnü'l-Kerekî'nin kaynaklarda sadece üç eserinin adı geçmektedir. Kısaca *el-Feyz* veya *Fetâvâ* olarak da anılan *Feyzü'l-mevla'l-kerîm 'alâ 'abdihi İbrâhîm*, Hanefî fıkına dair klasik sistematîğe uyularak kaleme alınmış bir fetva kitabıdır. İstanbul kütüphanelerinde çeşitli yazma nüshaları mevcut olup (Süleymaniye Ktp., Cârullah Efendi, nr. 956, Yenicami, nr. 649, 650, 651, Fâtih, nr. 2396, Esad Efendi, nr. 1113, Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 407, 652, Damad İbrâhîm Paşa, nr. 712, Hamidiye, nr. 604, Hafîd Efendi, nr. 104, Turhan Vâlide Sultan, nr. 169, Ayasofya, nr. 1574, Beşir Ağa, nr. 323; TSMK, III. Ahmed, nr. 1147) Yale Üniversitesi Kütüphanesi'nde *Mecmû'u'l-mesâ'il* adıyla kayıtlı (nr. A-150) eser de bu kitap olmalıdır. Kaynaklarda onun İbn Hişâm en-Nahvî'nin *Evâhu'l-mesâlik ilâ Elfiyyeti İbn Mâlik (et-Tavzîh)* adlı eserine bir hâşiye yazdığı belirtilmekte, Bibliothèque Nationale'de tarihe dair bir çalışmasının bulunduğu haber verilmektedir (De Slane, s. 345). İbnü'l-Kerekî, Celâleddin es-Süyûtî ile çeşitli konularda tartışmış, Süyûtî ona reddiye olarak *el-Cevâbü'z-zekâ 'an kumâmeti İbni'l-Kerekî, es-Sârimü'l-Hindeki fî 'unuğu İbni'l-Kerekî ve Tarazü'l-âmâme fî t-tefrika beyne'l-makâme ve'l-kumâme* adlı risâleleri kaleme almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sehâvî, *ed-Davû'l-lâmi'*, I, 59-64; IV, 124; Temîmî, *et-Tabakâtü's-seniyye*, I, 204-205; Abdülkâdir el-Ayderûsî, *en-Nurü's-sâfir*, s. 101-103; Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, I, 112; *Keşfü'z-zunûn*, I, 155; II, 1304-1305; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VIII, 102-104; De Slane, *Catalogue des manuscrits arabes de la Bibliothèque Nationale*, Paris 1883-95, s. 345; Brockelmann, *GAL*, II, 101; *Suppl.*, II, 95; L. Nemoy, *Arabic Manuscripts in the Yale University Library*, Copenhagen 1956, s. 101; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, I, 46; Karatay, *Arapça Yazmalar*, II, 565; Mustafa Muhammed eş-Şek'a, *Celâüddîn es-Süyûtî*, Kahire 1401/1981, s. 98-101; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), I, 46; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, Ankara 1990, s. 110; Kahlâr Mu-kimî, "İbn Kerekî", *DMBİ*, IV, 518.

KEMAL YILDIZ

İBNÜ'L-KEYYÂL

(ابن الكيال)

Ebü'l-Berekât Zeynüddin
Muhammed (Berekât) b. Ahmed
b. Muhammed el-Hatîb ed-Dimaşkı
(ö. 929/1523)

Muhaddis, vâiz ve hatip.

863'te (1459) doğdu. Ticaretle uğraştığından İbnü'l-Keyyâl (Keyyâl) lakabı ile şöhret buldu. Kendisine "ez-Zehabiyyü's-sagîr" dendiği de belirtilmektedir. Ticarette işleri kötü gidince ilme yöneldi. Kendisinden uzun yıllar istifade ettiği hocası, Hanbelî iken Şâfiî mezhebine geçen Burhâneddin İbrâhîm b. Muhammed en-Nâcî'dir. Buhârî'nin *el-Câmi'u's-saâlih*'i ile kendi eserlerini ondan okudu. Hocasının vefatından sonra yerini aldı; Şam Emeviyye Camii'nde uzun yıllar hadis okuttu ve vaaz etti. Mescid-i Aksâ, Câmiu'l-Cevze ve Sâbüniyye'de de vâizlik ve hatiplik görevinde bulundu. Hitabet alanındaki başarısı sebebiyle "Hatîb" lakabıyla anıldı. Öğullarından fakih Şemseddin İbnü'l-Keyyâl Şam'da Şâfiî kadılığı yapmıştır.

İbnü'l-Keyyâl, İskâf diye bilinen Şeyh Ömer el-Ukaybî'ye bağlı müridlerin sokaklarda cehri zikir yapmalarını doğru bulmadığını söylediğinden şeyhi seven bazı kimseler ona düşman oldular. Sabah namazı için Emeviyye Camii'ne giderken iki mürid yolunu keserek kendisini dövdü. Vücudu ağır şekilde hırpalanan İbnü'l-Keyyâl 8 Rebülevvel 929'da (25 Ocak 1523) vefat etti ve Bâbüssagîr Kabristanı'na defnedildi. İbn Tolun, İbnü'l-Keyyâl'in *el-Cevâhirü'z-zevâhî* ve *el-Encümü'z-zevâhî* adlı eserlerini gördükten sonra onun Arapça bilgisinin az olduğu kanaatine vardığını ifade etmiştir (Gazzî, I, 165). *el-Kevâkibü'n-neyyirât*'ta diğer müelliflerden ictibas ettiği kısımları kendi ifadesi gibi sunduğu şeklindeki tesbit de (İbnü'l-Keyyâl, neşredeninin girişi, s. 39) İbn Tolun'u teyit etmektedir.

Eserleri. İbnü'l-Keyyâl'in günümüze ulaştığı bilinen tek eseri *el-Kevâkibü'n-neyyirât fî ma'rifeti men ihtelağa mine'r-ruvâtî's-sikât* adını taşımaktadır. Eserde, başta *Kütüb-i Sitte* râvileri olmak üzere ömürlerinin sonuna doğru hâfızaları zayıfladığı için bildiklerini karıştırdıkları veya unuttukları ileri sürülen yetmiş kadar sika râvinin biyografileri alfabetik olarak ele alınmıştır. Bağdat'ta el-Mektebetü'l-Kâdiriyye'de bulunan (nr. 1238 [1722]) müellif hattı olması muhte-

mel tek nüshasını esas alarak eser üzerinde yüksek lisans tezi hazırlayan (1397/1977, Câmîatü Ümmi'l-kurâ külliyyetü's-şerîa ed-dirâsâtü'l-ulyâ eş-şer'iyye [Mekke]) ve daha sonra eseri yayımlayan (Mekke - Dimaşk - Beyrut 1401/1981) Abdülkayyûm Abdürabbinnebi, bu biyografiler arasına alınması gereken başka isimler de bulunduğunu, müellifin, güvenilir olup olmadığı tartışılan bazı kimsele-ri hâfıza kaybına uğramadan önce sika gibi gösterdiğini, konuyla ilgili çok az kaynağa başvurduğunu, naklettiği görüşlerin kime ait olduğunu açıklamadığından bunların kendi görüşü imiş gibi anlaşıldığını belirtmiştir. Eser, bu neşrin metni esas alınmak suretiyle Kemâl Yûsuf el-Hût (Beyrut 1407/1987), Hamdî Abdülme-cîd es-Silefî (Kahire 1401; Beyrut 1407) ve Ömer b. Garâme el-Amravî (Beyrut 1415/1995) tarafından da neşredilmiştir.

İbnü'l-Keyyâl'in bunun dışında vaaz ve irşad konusunda *Hayâtü'l-kulûb ve neylü'l-matlûb*, ayrıca *Esne'l-makâsîd fî ma'rifeti hukûkî'l-veled 'ale'l-vâlid, el-Cevâhirü'z-zevâhî, el-Encümü'z-zevâhî fî tahrimî'l-kırâ'ati bi-lühûni ehli'l-fısk ve'l-kebâ'ir* adlı eserlerinin bulunduğu, Şehredâr b. Şîrûye ed-Deylemî'nin *Müsnedü'l-Firdevs bi-me'sûri'l-hî-âb*'ının tahrîcini yaptığı kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Keyyâl, *el-Kevâkibü'n-neyyirât* (nşr. Abdülkayyûm Abdürabbinnebi), Dimaşk 1401/1981, neşredeninin girişi, s. 23-53; İbn Tolun, *Müfâkehetü'l-hillân fî havâdisi'z-zamân* (nşr. Muhammed Mustafa), Kahire 1962, II, 63; Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, I, 165-167; Şerefeddin Mûsâ b. Yûsuf el-Ensârî, *Nüzhetü'l-hâtır ve behcetü'n-nâzir*, Dimaşk 1991, I, 150; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VIII, 164; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 231; *İzâhu'l-meknûn*, I, 131; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, III, 41; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), II, 49; Cezzâr, *Medâhilü'l-mü'ellifin*, III, 1398-1400; İbrâhim ed-De'rûbî, "Mahtûâtü'l-Mektebeti'l-Kâdiriyye", *MMİr.*, VI (1375), s. 225.

İBRAHİM HATİBOĞLU

İBNÜ'L-KİFTÎ

(ابن القطي)

Ebü'l-Hasen Cemâlüddin Ali
b. Yûsuf b. İbrâhîm b. Abdilvâhid
eş-Şeybânî el-Kiftî
(ö. 646/1248)

Kültür tarihçisi ve devlet adamı.

568'de (1173) Yukarı Mısır bölgesindeki Kift şehrinde kültürlü bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Babası Kâdi'l-Eşref Yûsuf kâtip ve münşî idi. Küçük yaş-

ta babasıyla birlikte Kahire'ye giderek tahsiline başladı. Temel eğitiminden sonra dönemin önde gelen dil âlimlerinden Kemâleddin İbnü'l-Enbârî ile fakih Sâlih b. Adî b. Abdânî el-Enbâtî'nin derslerine devam ederek icâzet aldı. Bu sırada İskenderiye'de oturan Ebû Tâhir es-Silefi'nin ününü duyarak oraya gitti ve bir süre onun derslerine katıldıktan sonra Kiftî'ye geçti. Bu şehirde bir müddet kalıp dil âlimi Sâlih b. Âdî el-Uzrî'den ders aldı. Arkasından tekrar Kahire'ye döndüyse de 587'de (1191) Selâhaddin-i Eyyûbî'nin veziri Kâdî el-Fâzîl'in nâibi sıfatıyla Kudüs'e tayin edilen babası ile birlikte oraya gitti. Daha sonra el-Melikü'l-Azîz devrinde de (1195-1198) görevini sürdüren babasının yanında Kudüs'te kaldı ve devlet adamlarının ilgisine mazhar oldu. Burada ilim, kültür ve sanat çevrelerinden büyük ilgi gördü. Ancak el-Melikü'l-Azîz'in veziri İbn Şükür'ün, kıskançlık duyduğu Kiftî ailesine baskı uygulamaya başlaması sonucunda babası Yûsuf bir gece şehri terk ederek Harran'a kaçtı. Selâhaddin-i Eyyûbî'nin ölümü üzerine ortaya çıkan karışıklıklar yüzünden Kudüs'te güven içinde yaşamının imkânsızlaştığını anlayan İbnü'l-Kiftî, bazı dostlarıyla birlikte Eyyûbîler'in Halep kolu hükümdarı el-Melikü'z-Zâhir Gâzî'nin yanına gitti (598/1202). Burada, babasının yakın dostu el-Melikü'z-Zâhir Gâzî'nin başkumandanı Fârisüddin Meymûn el-Kasrî'nin musâhibi olarak rahat bir çalışma ortamına kavuştu. Onun yanında vezir ve kâtip olarak hizmet etti. Meymûn el-Kasrî'nin 610'da (1214) ölümüne kadar bu görevini sürdürdü. Bölgenin âlim ve sanatkârlarıyla yaptığı toplantılar ve kurduğu zengin kütüphane sebebiyle şöhreti her tarafa yayıldı. Evi kitap tüccarlarının, varrakların, âlim ve şairlerin buluştuğu bir merkez durumundaydı. Yâkût el-Hamevî de onu Halep'te tanımış, maddî ve mânevî bakımdan yardımını görmüştü; dolayısıyla İbnü'l-Kiftî hakkında en ayrıntılı bilgi onun eserinde mevcuttur (*Mu'cemû'l-üdebâ'*, XV, 175-204). el-Melikü'z-Zâhir Gâzî tarafından Kâdî'l-Ekrem unvanı verilerek Dîvân-ı İstifâ'nın (Dîvânü'l-mâl) başına getirilen İbnü'l-Kiftî başarılı hizmetlerde bulundu; fakat el-Melikü'z-Zâhir Gâzî'nin 613'te (1216) vefatı üzerine evine kapanarak telifle meşgul olmaya başladı. Bu sırada geçimini el-Melikü'l-Azîz'in veziri Şehâbeddin Tuğrul'un kendisine bağlattığı maaşla sağlıyordu. Daha sonra el-Melikü'l-Azîz tarafından tekrar Dîvân-ı İstifâ'nın başına getirildi (616/1219). Ancak on iki yıl sonra ilmi çalışmalarına engel olduğunu ileri sü-

rerek görevinden ayrıldı ve beş yıl süreye inzivâya çekilip eserlerini kaleme aldı. Bu sürenin sonunda el-Melikü'l-Azîz onu vezirliğe tayin etti. Görevini hükümdarın oğlu el-Melikü'n-Nâsir Selâhaddin Yûsuf devrinde de (1237-1260) sürdürdü. 13 Ramazan 646'da (30 Aralık 1248) Halep'te vefat etti.

Kültürlü ve yüksek dereceli bir memur ailesinden gelmiş olmanın sağladığı geniş imkânlar sebebiyle dönemin en seçkin hocalarının yanında iyi bir tahsil gören İbnü'l-Kiftî dinî ve akli ilimlerin he-men hepsine ilgi duymuş, fakat daha ziyade tarih ve biyografi yazarlığıyla ün kazanmıştır. Şüphesiz bunda, hiç evlenmeyecek bütün servetini kitaba yatırıp çoğu müellif hattı ve nâdir nüshalardan meydana gelen zengin bir kütüphaneye sahip olmasının payı büyüktür. Vasiyeti gereği Eyyûbîler'in Halep kolu hükümdarı el-Melikü'n-Nâsir'a kalan kitaplarının değeri rivayete göre 50.000 dinar tutmaktaydı (Kütübî, III, 118). Kaynaklar onun uzun yıllar süren vezirlik dönemleri sırasında Halep'in çok sakin ve huzurlu günler geçirdiğini yazmaktadır.

Eserleri. 1. *İẖbârü'l-ʿulemâ' bi-aẖbâri'l-ḥükemâ' (Tārīḥu'l-ḥükemâ')*. Adının

bazı yazma nüshalarda *Terâcimü'l-ḥükemâ'*, *Tezkiretü'l-ḥükemâ'* ve *Ṭabaḳātü'l-ḥükemâ'* ve *aş̱hâbi'n-nücûm ve'l-eṭṭibbâ'* gibi şekillerde yer aldığı görülmektedir. Eser, müellifin ölümünden bir yıl önce Muhammed b. Ali b. Muhammed ez-Zevzenî tarafından *el-Müntehabât ve'l-mülteḳatât min Kitâbi İẖbâri'l-ʿulemâ' bi-aẖbâri'l-ḥükemâ'* adıyla ihtisar edilmiş ve günümüze *Muḥtaşarü'z-Zevzenî* de denilen bu haliyle gelmiştir. Başlıktaki "müntehabât" ve "mülteḳatât" sözlerinden Zevzenî'nin kitabı sadece özetlediği, aynı zamanda kendi anlayışına göre seçmeler yaparak bazı biyografileri çıkardığı anlaşılmaktadır. Alfabetik sırayla düzenlenen eser mantık, felsefe, matematik, astronomi, botanik ve tıp alanında çalışan 414 Grek, Süryânî ve İslâm bilgin-düşünürünün biyografisiyle eserleri ve bunların tercümeler döneminde kimler tarafından Arapça'ya çevrildiği hususunda bilgi içermekte, dolayısıyla bilim, kültür ve medeniyet tarihinin en değerli kaynaklarından biri olma özelliğini taşımaktadır. Kitabın başlıca kaynakları İbn Cülcûl'un *Ṭabaḳātü'l-eṭṭibbâ'* ve *l-ḥükemâ'* adlı eseri, İbnü'n-Nedîm'in *el-Fihrist*'i, Sâid el-Endelûsî'nin *Ṭabaḳātü'l-ümem*'i ve Ebû Süleyman es-Sicistâ-

İbnü'l-Kiftî'nin *İẖbârü'l-ʿulemâ' bi-aẖbâri'l-ḥükemâ'* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Yenicami, nr. 854)

nî'nin *Şıvânü'l-İ-hikme*'sidir. Günümüzde ulaşmayan birçok kitapla diğer kaynaklarda yer almayan âlim ve düşünürler hakkında bilgi vermesi eserin en önemli yanını teşkil eder. Kitabın İsrâkılık'te olduğu gibi felsefeyi Hz. İdrîs'le başlatması ve onu Tevrat'taki Hanuh, felsefedeki Hermes ile aynı kişi sayması (s. 1-7), Abdüllatif el-Bağdâdî'den gelen, İskenderiye Kütüphanesi'ni Hz. Ömer'in yaktırdığı yolundaki yanlış bilgiyi tahkik etmeden eserine alması (s. 355-356) gibi hususlar onun değerini azaltmamaktadır. İlk defa Julius Lippert tarafından tenkitli metin halinde yayımlanan eserin (Leipzig 1903) M. Emîn el-Hâncî el-Kütübî tarafından yapılan neşri (Kahire 1326) ilmi ciddiyetten uzaktır. XI. (XVII.) yüzyılda Farsça'ya tercüme edilen kitabın edisyon kritiğini Behîn Dârâî gerçekleştirmiş (Tahran 1371 hş.), Gulâm Gîlânî Bark da eseri Urduca'ya çevirmiştir (Lahore 1960). 2. *İnbâhü'r-ruvât* * *alâ enbâhi'n-nühât*. Nahiv ilminin kurucusu kabul edilen Ebü'l-Esved ed-Düelî'den başlayarak XIII. yüzyılın ortalarına kadar Arap dili ve edebiyatı alanında çalışmış müellifler hakkında bilgi veren ansiklopedi mahiyetinde bir eser olup ilmi neşrini M. Ebü'l-Fazl İbrâhîm yapmıştır (I-IV, Kahire 1369/1950, 1986). 3. *el-Muhammedün min'e's-su'arâ* ve *eş'âruhüm*. 328 şairi tanıtan ve şiirlerinden kısa örnekler veren eser ya tamamlanamamış veya günümüze eksik olarak intikal etmiştir (nşr. Riyâd Abdülhamîd Murâd, Beyrut 1408/1988).

İbnü'l-Kiftî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Ah̄bârü'l-müteyyemîn*, *Ah̄bâru Mısr min ibtidâ'ihâ ilâ eyyâmi Şalâhiddîn* (bazı kaynaklarda *Târîhu Mısr* olarak geçer), *Ah̄bârü's-Selcûkıyye münzû ibtidâ'ihâ ilâ nihâyetih*, *Ah̄bârü'l-muşannifîn ve mâ şannefûh*, *İşlâhu halelî's-Şihâh*, *Eş'ârü'l-Yezideyn*, *el-Enik' alâ fi ah̄bâri İbnü'r-Reşîk*, *el-İnâs fi ah̄bâri Âl-i Mir-dâs*, *Târîhu Benî Büveyh*, *Târîhu Maḥmûd b. Sebüktekin*, *Târîhu'l-Mağrib ve men tevellâhâ min etbâ'i İbn Tâ-mert*, *Târîhu'l-Yemen*, *ez-Zeyl'alâ En-sâbi'l-Belâzûrî*, *er-Red' ale'n-naşârâ fi mecâmî'ihim*, *Kitâbü'd-Dâd ve'z-zâ'*, *el-Kelâm alâ Şahîhi'l-Buhârî*, *el-Kelâm alâ'l-Muvaṭṭa'*, *el-Muḥallâ fi İstî'âbi vücûhi kellâ*, *Meşîḥatü Tâciddîn el-Kindî*, *el-Müfid fi ah̄bâri Ebî Sa'id*, *Men elveti'l-eyyâmü fe-refe'athu güm-me elvet'aleyhi fe-vaza'athu*, *Nüzhetü'l-hâtır ve nüzhetü'n-nâzir fi aḥseni mâ nukîle min zuhûri'l-kütüb*.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kiftî, *İh̄bârü'l-'ulemâ* (nşr. J. Lippert), Leipzig 1903, neşredenin girişi, s. 5-17; a.e. (trc. ve nşr. Behîn Dârâî), Tahran 1371 hş.; a.mlf., *İnbâhü'r-ruvât* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1369/1950, neşredenin girişi, I, 9-30; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, XV, 175-204; İbnü'l-İbrî, *Târîhu muḥtaşari'd-düvel* (nşr. Antûn Sâlihânî el-Yesûî), Beyrut 1890, s. 272; Ca'fer b. Sa'leb el-Üdfüvî, *et-Tâli'u's-sa'idü'l-câmi'* *esma'e nucebâ'i's-Şa'id* (nşr. Sa'd M. Hasan), Kahire 1966, s. 436-438; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XXIII, 227; Kütübî, *Fevâtü'l-Vefeyât*, III, 117-118; İbn Tağrî-berdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, V, 361; Süyûtî, *Hüs-nü'l-muḥâdara*, I, 554; M. Şemseddin [Ghûlaltay], *İslamda Târîh ve Müverrihler*, İstanbul 1339-42, s. 177-183; Brockelmann, *GAL*, I, 396-397; Hân-bâbâ, *Fihrist*, I, 1073; Abdülvehhâb es-Sâbûnî, *Üyünü'l-mü'ellesâf* (nşr. Mahmûd Fâhûrî), Halep 1413/1992, I, 101-102; M. S. Khan, "The Ta'rikh al-Hukamâ' of al Qiftî", *HI*, VI/ 4 (1983), s. 85-96; E. Mittwoch, "İbnü'l-kiftî", *İA*, V/2, s. 863-864; A. Dietrich, "İbn al-Kiftî", *EP* (Ing.), III, 840.

MAHMUT KAYA

İBNÜ'L-KİT

(ابن القط)

Ebü'l-Kâsım Ahmed b. Muâviye
b. Muhammed b. Hişâm el-Ümevî
(ö. 288/901)

Endülüs'te
mehdilik iddiasında bulunan
Emevî hânedanı mensubu.

Endülüs Emevî Emîri I. Hişâm'ın (788-796) soyundan gelir; taşıdığı İbnü'l-Kit künyesini kimden aldığı veya lakap olarak ismin mahiyeti bilinmemektedir. Mu'tezilî fikirlerin etkisi altında kalmıştır. Kurtuba'da (Cordoba) oturup astrolojiyle meşgul olurken Ebü Ali es-Serrâc adlı bir İsmâilî dâisinin çağrısına uyarak hristiyanlara karşı başlatılan cihad hareketinin başına geçmiştir.

Emîr Abdullah döneminde (888-912) ülkenin dört bir yanına yayılan isyanlar, devleti kuzeyden gelen hristiyan hücumlarına karşı sınırlarını koruyamaz hale getirmişti. Asturias Krallığı müslümanların içine düştüğü bu karışıklığı fırsat bilerek Emevî topraklarına saldırılarını arttırdı ve sonunda kuzeybatıdaki stratejik öneme sahip Semmûre (Zamora) şehrini ele geçirdi. Sınır boylarındaki ribâtlarda yaşayan gönüllüler, devletin boşluğunu doldurmaya gayret ettilerse de gereken destek ve yardımı alamadıkları için başarılı olamadılar. Bunlardan, hakkında İbn Hayyân'ın "zâhidlik taslayan fitne körükçüsü" dediği Ebü Ali es-Serrâc dini kurtarmak adına köy köy, şehir şehir dolaşarak halkı cihada çağırmaya başladı ve bu ara-

da Kurtuba'ya da giderek İbnü'l-Kitt'a başlattığı hareketin siyasî liderliğini üstlenmesini teklif etti. Teklifi olumlu karşılayan İbnü'l-Kit, Ebü Ali es-Serrâc ile birlikte 288 (901) yılında Kurtuba'dan ayrılp daha çok Berberîler'in yaşadığı Fahsül-bellût (Pedroches), Cebelülberânîs (Sierra de Almadén) ve Vâdîâne (Guadiana) gibi şehirlerle çevrelerini dolaşmaya başladı. Buralarda Emîr Abdullah'ın yetersizliğini, dinin korumasız kaldığını, adaletin işlemediğini ve cihadın terk edildiğini söyleyerek halkı kendi yanında yer almaya çağırdı; gidemediği yerlere de mektup gönderdi. Bu davet Abdullah'ın kendilerini korumadığı kanaatinde olanlar, özellikle sınır boylarında yalnız kalan gönüllü mücahidler arasında sevinçle karşılandı ve büyük bir kabul gördü. Bu durumdan cesaret alan İbnü'l-Kit önemli bir adım atarak mehdiliğini ilân etti. Bunu ispatlamak için de göz boyamaya yönelik bazı sihirbazlık oyunlarına başvurdu; meselâ eline aldığı kuru odun parçalarını sıktağında uçlarından su akıyormuş gibi gösterebiliyordu. Bundan başka gelecekle ilgili kehanetlerde de bulundu. Onun bu oyunları ve kehanetleri, İslâmî bilgileri son derece karşılaştıran ve âdeta peygamber yerine konuldu.

İbnü'l-Kit, birkaç aylık bir süre içinde 60.000 kişilik bir gönüllü ordusu toplamayı başardı ve hemen ardından ilk hedef olarak seçtiği Semmûre'ye doğru harekete geçti; hareketinden önce orada bulunan Asturias Kralı III. Alfonso'ya bir mektup göndererek kendisini İslâm'a davet etti. Bu mektuba sinirlenen III. Alfonso, Talabîre (Talavera), Vâdilhicâre (Guadalajara) ve Şentemeriye'den (Santaver) katılanlarla sayısı daha da artan İslâm ordusunu şehre varmadan önce durdurmak için karşılamaya çıktı. İki taraf arasındaki ilk çarpışmaların galibi müslümanlar oldu. Fakat İbnü'l-Kitt'ın savaşı kazanması halinde kabilesi ve bölgesi üzerindeki nüfuzunun sona ereceği endişesine kapılan kalabalık Nefze Berberîleri'nin lideri Züâl b. Yaîş, yanına çektiği diğer bazı kabile reisleriyle birlikte savaş meydanını terketti. Bu durumu gören III. Alfonso, askerlerini toparlayarak yeniden hücumla kalktı ve galip gelerek müslümanları kılıçtan geçirdi. Savaştan sonra ölümler arasında bulunan İbnü'l-Kitt'ın başı kesilerek Semmûre kapısına asıldı (20 Receb 288 / 10 Temmuz 901). Çok sayıda müslümanın can verdiği bu olay halk tarafından "Yevmü Semmûre" adıyla anılmıştır.